

ІНФОРМАЦІЯ,
підготовлена Українськими інститутом національної пам'яті
для використання під час підготовки виступів, публікацій у ЗМІ,
пропагандистських та інших заходів у темі вшанування пам'яті жертв
голодоморів в Україні

Українська демократична революція, що розпочалася у березні 1917 року, стала переломним моментом вітчизняної історії. В процесі цієї революції сформувалася ідея державної незалежності, яка визначила подальший розвиток українського народу. Революція значно прискорила становлення української політичної нації, формування культурної еліти та економічно незалежне і національно свідоме селянство.

Але після Жовтневого перевороту (у радянській історіографії – Велика жовтнева соціалістична революція) за 1917–1921 роки на більшій частині території колишньої Російської імперії владу захопили комуністи. Вони окупували і знищили демократичну Українську Народну Республіку, проголошену в 1917 році.

Через зятяту боротьбу українців комуністичний режим для зміцнення становища в Україні змушений був піти на створення у 1919–1920 роках квазідержави – УСРР зі столицею у Харкові та певні поступки українському національному рухові.

У 1920-х роках в Україні відбувався культурний ренесанс європейського зразка. Під гаслом “Геть від Москви!” формувалися самобутні, відмінні від російських, культурні традиції, орієнтовані на Європу. Створювалася національна система освіти, обґрунтовувалася економічна концепція України як автономного економічного організму. Проте до кінця 1920-х років у СРСР ствердився тоталітарний комуністичний режим із суворою суспільною ієрархією. Будь-який прояв незгоди або нонконформізму (як індивідуального, так і малих або великих груп людей за професійною, національною, релігійною, партійною ознаками) негайно жорстоко придушувався і карався.

Форсована індустріалізація та суцільна колективізація кінця 1920-х призвели до невдоволення людей у різних регіонах СРСР. Найактивніше спротив чинила Україна, яка мала досвід власної державності у попередній період. Центром опору більшовицькій політиці стало українське село.

У 1930-му в Україні відбулося понад 4 тисячі масових виступів, в яких взяли участь, за оцінками дослідників, 1,2 мільйона осіб. Протести були стихійними та розрізненими, добре озброєні і підготовлені війська порівняно швидко придушували їх. Але опір все одно змусив комуністів призупинити колективізацію.

І в 1932, і в 1933 роках у різних куточках України режим змушений був придушувати масові виступи – «волинки» – які ставали відчайдушними спробами доведених до межі голоду українських селян не стільки відстояти права, як просто вижити. За перші 7 місяців 1932 року органи ГПУ (главное политическое управление) зафіксували в УСРР 930 масових протестів (виступів), що становило понад 56 % усіх антивладних виступів в СРСР за цей час.

У першій половині 1932-го в Україні з колгоспів вийшли десятки тисяч селянських господарств, які прагнули відновлення економічної свободи. Незважаючи на тиск партійних і державних органів, майже 500 сільських рад ризикували відмовлятися від нереальних планів хлібозаготівель.

Цей стихійний спротив окупаційна влада назвала підготовкою антикомуністичного повстання, яке начебто мало вибухнути навесні 1933-го і використала як виправдання вбивства голодом.

Головна ж причина вчинення злочину Голодомору полягала у тому, що українська нація, друга за чисельністю в СРСР, мала величезний культурно-історичний спадок, власні славетні традиції державотворення, досвід національно-визвольної боротьби. Україна стояла на заваді створення тоталітарної комуністичної імперії. Широкі кола інтелектуалів та економічно самостійне селянство не сприймали політики комуністичного керівництва. Тому режим поставив за мету знищити українців як політичну націю, котра рано чи пізно могла поставити питання про створення незалежної держави. Для досягнення цієї мети був обраний жахливий інструмент – вбивство голодом.

Голодомор був спеціально спланованою і ретельно замаскованою каральною операцією.

Внаслідок умисного створення умов, несумісних із життям, за менш ніж календарний рік (зима 1932 – літо 1933) в Україні загинули мільйони людей. На жаль, страшні обставини злочину та свідома заборона ведення статистики смертності унеможливають встановлення точної кількості й вичерпного поіменного списку жертв.

Перші підрахунки загиблих з'явилися ще у 1933-му. Вже тоді називали цифри: 7 і навіть 9 мільйонів померлих від штучно організованого голоду. Оцінки сучасних дослідників також значно різняться – від 1,8 до 7 і навіть 10 мільйонів жертв. Від 2007 року підрахунком утрат України у Голодоморі 1932–1933 років займається Інститут демографії та соціальних досліджень НАН України імені М.Птухи. За висновками фахівців Інституту, через Голодомор в УСРР загинуло 3 мільйони 941 тисяча осіб. Непрямі втрати (дефіцит народжуваності) дорівнюють 600 тисяч осіб. Ці цифри ввійшли до

матеріалів кримінальної справи за фактом вчинення геноциду в Україні 1932–1933 років,

Учені Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України імені М.Птухи створили для Гарвардського університету карту втрат УСРР у Голодоморі. За даними науковців, найбільше постраждали лісостепові регіони України із давніми козацькими традиціями та потужним національним рухом під час Української революції 1917–1921 років – Полтавщина, Черкащина, Кіровоградщина, Київщина, Поділля. У цих регіонах в окремих районах упродовж 1933 року вимерло понад половину населення.

Голод став зброєю масового біологічного знищення українців. Він на довгі десятиліття порушив природний та політичний розвиток українців як спільноти, призвів до морально-психологічних змін у свідомості нації, наслідки цієї катастрофи відчуваємо і понині.